NN 68/2021 (23.6.2021.), Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

1316

Na temelju članka 31. stavka 3. Zakona o Vladi Republike Hrvatske (»Narodne novine«, br. 150/11., 119/14., 93/16. i 116/18.), Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 18. lipnja 2021. donijela

ZAKLJUČAK

1. Prihvaća se Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine, u tekstu koji je sastavni dio ovoga Zaključka.

2. Zadužuje se Ministarstvo financija da o ovom Zaključku izvijesti tijela državne uprave i druga tijela određena nositeljima za provedbu pojedinih mjera financijske pismenosti potrošača.

3. Ovaj Zaključak objavit će se u »Narodnim novinama«.

Klasa: 022-03/21-07/01
Urbroj: 50301-05/31-21-8
Zagreb, 18. lipnja 2021.

Predsjednik
mr. sc. Andrej Plenković, v. r.

NACIONALNI STRATEŠKI OKVIR FINANCIJSKE PISMENOSTI POTROŠAČA ZA RAZDOBLJE OD 2021. DO 2026. GODINE

1. UVOD

U Republici Hrvatskoj 2015. donesen je prvi Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine (»Narodne novine«, broj 11/15., u daljnjem tekstu: prvi Nacionalni strateški okvir). Riječ je o aktu strateškog planiranja koji je postavio temelje za unaprjeđenje financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj.

Prvi Nacionalni strateški okvir odredio je osnovne pojmove kao što su: financijski proizvodi i usluge, financijska pismenost, financijska sposobnost, financijsko obrazovanje, formalno učenje, neformalno učenje, informalno učenje. Utvrđene su polazne osnove, vizija i misija te osnovni ciljevi prvog Nacionalnog strateškog okvira. S druge strane, identificirani su i potencijalni problemi koji mogu nastati kao posljedica neadekvatne razine financijske pismenosti. Određene su ciljne skupine i način provođenja financijskog obrazovanja te ključni dionici u provedbi financijskog obrazovanja.

Neki od razloga koji su tada ukazali, ali i dalje ukazuju na potrebu financijskog obrazovanja, odnosno povećanja razine financijske pismenosti su nedovoljno pismeni potrošači koji:

- ne znaju dovoljno o osnovnim ekonomskim i financijskim pojmovima
- podcjenjuju ili precjenjuju svoju financijsku snagu
- rijetko vode osobni proračun ili obiteljski proračun
- nemaju troškove pod kontrolom
- upoznati su s manje financijskih proizvoda te ih ujedno rjeđe koriste
- nisu osviješteni uopće ili su nedovoljno svjesni financijskih rizika
- nedovoljno su pripremljeni za neočekivane događaje, kao što su razvod, bolest, nezaposlenost, ali i za druge događaje u životu kao što su smanjenje prihoda zbog rođenja djeteta, gubitka posla, ulazak u brak, odlazak u mirovinu i sl.
- nemaju financijske planove za mirovinu.

Nakon šest godina vrijeme je za analizu učinjenog i stvaranje novog strateškog okvira koji će uzeti u obzir iskustva stečena u dosadašnjem razdoblju. Bitno je podsjetiti kako financijska pismenost nije samo financijsko znanje, već ona obuhvaća, još u većoj mjeri, financijsko ponašanje te odnos prema trošenju novca.

Postoji više definicija financijskog obrazovanja i financijske pismenosti. Za potrebe Nacionalnog strateškog okvira financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine (u daljnjem tekstu: Nacionalni strateški okvir) koristit će se definicije Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (u daljnjem tekstu: OECD). Bitno je istaknuti kako je OECD osnovao 2003. i međunarodnu mrežu za financijsko obrazovanje (eng. International Network on Financial Education – INFE), u kojoj Republika Hrvatska ima predstavnike te aktivno sudjeluje u aktivnostima.

Financijska pismenost je kombinacija informiranosti, znanja, vještina, stava i ponašanja potrebnih za donošenje ispravnih financijskih odluka i u konačnici postizanja osobne financijske dobrobiti.[1](OECD/INFE priručnik za mjerenje financijske pismenosti i financijske inkluzije, verzija svibanj 2018. godine.https://www.oecd.org/financial/education/2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf)

Financijsko znanje preduvjet je financijske pismenosti, a financijsko obrazovanje proces je koji vodi financijskom opismenjavanju.[3](Poboljšanje financijske pismenosti: analiza problema i politika, OECD 2005. godine.)

Slika 1. Prikaz sastavnica financijske pismenosti

Izvor: Obrada prema OECD-u

OECD određuje financijsko obrazovanje kao proces u kojem financijski potrošači/ulagači poboljšavaju svoje razumijevanje financijskih proizvoda i koncepata te putem informacija, uputa i/ili objektivnih savjeta, razvijaju potrebne vještine i sigurnost kako bi postali svjesniji financijskih rizika i prilika, kako bi donosili utemeljene odluke, kako bi znali gdje se obratiti za pomoć te kako bi poduzimali druge učinkovite mjere za poboljšanje svoje financijske dobrobiti.[4] (Preporuke o načelima i dobroj praksi za financijsko obrazovanje i svijest, OECD, srpanj 2005. godine.https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf)

Financijski pismeniji potrošači donose bolje financijske odluke i lakše podnose izazovna razdoblja kao što je bila 2020., ali i 2021. koja je u tijeku, a koje su obilježene krizom izazvanom pojavom pandemije bolesti COVID-19.

2. KLJUČNI REZULTATI PRVOG NACIONALNOG STRATEŠKOG OKVIRA

Članovi Operativne radne grupe za praćenje provedbe mjera i aktivnosti (u daljnjem tekstu: Operativna radna grupa)[5] (Trenutni članovi Operativne radne grupe su: Ministarstvo financija, Porezna uprava – Središnji ured, Udruga društva za upravljanje mirovinskih fondova (UMFO), Hrvatska gospodarska komora (HGK), Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO), Ministarstvo pravosuđa i uprave, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MRMSOSP), Hrvatska udruga poslodavaca (HUP), Hrvatski ured za osiguranje (HUO), Financijska agencija (FINA), Zagrebačke burza d.d. (ZSE), Štedopis, Savez samostalnih sindikata Hrvatske (SSSH), Hrvatska udruga banaka (HUB), Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO), Ekonomski fakultet Zagreb (EFZG), Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (MINGOR), Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), Hrvatska narodna banka (HNB), Hrvatski institut za financijsku edukaciju (HIFE).), pod okriljem Ministarstva financija, a na temelju prvog Nacionalnog strateškog okvira, poduzeli su zajedničke korake i podizali svijest o važnosti financijske pismenosti, s jedne strane te provodili konkretne aktivnosti usmjerene na povećanje financijske pismenosti, s druge strane. Operativna radna grupa osnovana je s ciljem zajedničkog djelovanja i postizanja sinergije u provedbi mjera i aktivnosti definiranih akcijskim planovima.

2.1. AKTIVNOSTI FINANCIJSKOG OPISMENJAVANJA KOJE SU PROVELI ČLANOVI OPERATIVNE RADNE GRUPE

Financijsko obrazovanje daje najbolje rezultate kada svi uključeni dionici zajedničkim snagama teže prema istome cilju. Prvi Nacionalni strateški okvir obilježila je suradnja između javnog i privatnog sektora s ciljem podizanja razine financijske pismenosti.

S obzirom da je riječ o brojnim aktivnostima, ovdje se navode najvažnije aktivnosti koje su provedene na temelju prvog Nacionalnog strateškog okvira po članu Operativne radne grupe:

MINISTARSTVO FINANCIJA – provelo je Twinning light projekt tijekom 2017. s predstavnicima HAUS Finskog instituta za javno upravljanje, a uz sudjelovanje članova Operativne radne grupe, pod nazivom »Razvoj programa financijske pismenosti s ciljem podizanja razine financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj« u vrijednosti 250.000 eura.

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA – u kurikulum međupredmetne teme »Poduzetništvo«, uvrštene su i teme u svezi ekonomske i financijske pismenosti.

AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE – organizira redovita i obvezna stručna usavršavanja za učitelje, nastavnike i stručne suradnike na županijskim i međužupanijskim razinama, ali i na državnoj razini.

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I ODRŽIVOG RAZVOJA – uspostavilo je prvi hrvatski središnji portal za potrošače, koji u suradnji s ostalim dionicima politike zaštite potrošača omogućuje pregled svih potrošačkih tema i aktualnosti na jednom mjestu.

HRVATSKA NARODNA BANKA – u okviru obilježavanja Svjetskog i Europskog tjedna novca organizira učeničku debatu, u suorganizaciji s Hrvatskim debatnim društvom (o tome završava li era gotovog novca, o uvođenju eura, o potrebi prolaska na testu financijske pismenosti prije zaduživanja i dr.) pri čemu je omogućen i prijenos uživo putem profila Hrvatske narodne banke na Facebooku odnosno na internetskoj stranici Hrvatske narodne banke

HRVATSKA AGENCIJA ZA NADZOR FINANCIJSKIH USLUGA – u Jutarnjem listu provela je edukativnu kampanju kako bi upozorila potrošače na rizike online trgovanja. Oglašen je izmišljeni proizvod (KPN ili Komplicirani proizvod za neinformirane) koji je izgledao kao brojni slični oglasi koji nude mogućnost bogaćenja »preko noći«. Cilj kampanje je bio skrenuti pozornost građanima potrebi pažljivog informiranja o proizvodima prije nego što donesu bilo kakvu odluku. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga je surađivala s udrugama i različitim obrazovnim ustanovama te provođenjem debata, održavanjem predavanja i izradom raznih edukativnih materijala (video materijali, prezentacije, brošure, edukativni tekstovi) utjecala na povećanje razine financijske pismenosti. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga početkom svake godine objavljuje poziv na suradnju u području financijske pismenosti i zaštite potrošača svim zainteresiranim dionicima. Pokrenuta je i nova, specijalizirana edukativna mrežna stranica »Novac za sutra«.

EKONOMSKI FAKULTET U ZAGREBU – dr. sc. Dajana Barbić i dr. sc. Andrea Lučić napisale su knjigu »Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu«. Knjiga na jednostavan i zanimljiv način tematiku financijske pismenosti približava prosječnom potrošaču koji se svakodnevno susreće s različitim izazovima u procesu odgovornog i uspješnog upravljanja osobnim financijama.

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA – uz potporu Gradskog ureda za obrazovanje Grada Zagreba, već četiri godine za redom, organizira projekt pod nazivom »Više znamo, bolje razumijemo«, s ciljem obrazovanja učenika srednjih škola o temama iz područja financijske pismenosti. Uz Hrvatsku gospodarsku komoru i predstavnike članica udruženja financijskih institucija sudjelovali su predstavnici Ministarstva financija, Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga i dr.

HRVATSKI URED ZA OSIGURANJE – 2017. je distribuirao edukativnu društvenu igru pod nazivom »Manje rizika – više zabave« namijenjenu mladima od 12 godina na dalje svim osnovnim i srednjim školama. Društvena igra je predstavljena kroz kampanju društava za osiguranje i Hrvatskog ureda za osiguranje pod nazivom »Znanje je najbolje osiguranje« te organiziranjem ciklusa edukativnih radionica. Cilj obraćanja društava za osiguranje i Hrvatskog ureda za

osiguranje kroz kampanju »Znanje je najbolje osiguranje« te općenito kroz projekt financijske pismenosti je podizanje svijesti o riziku, važnost osiguranja života i dobrovoljne mirovinske štednje, prepoznavanje osiguranja kao podrške u ostvarivanju životnih ciljeva, sposobnost planiranja financija te pomoć mladima u financijskom obrazovanju. Hrvatski ured za osiguranje izdao je i edukativnu brošuru »Čemu zapravo služi osiguranje?« te edukativni video »Pet ključnih vrsta osiguranja« i prilagođeni video Insurance Europe »Pomažemo Europi spavati noću«.

HRVATSKA UDRUGA BANAKA – organizirala je online natjecanje pod nazivom »Europski kviz o novcu« u kojem se provjerava poznavanje financija za timove učenika od 13 do 15 godina, a dvoje mladih iz pobjedničkog razreda u pratnji nastavnika, sudjelovali su na Europskom finalnom natjecanju u Bruxellesu 2019.

HRVATSKA UDRUGA POSLODAVACA – organizirala je 2018. i 2019. na godišnjoj razini natječaj za srednje škole »Poduzetnici budućnosti«. Nagrađene su najbolje poduzetničke ideje timova učenika i nastavnika srednjih škola Republike Hrvatske. Cilj natječaja bio je snažnije potaknuti poduzetnički duh kod učenika i razviti u njima kreativnost i razmišljanje o razvoju vlastitih poslovnih projekata.

UDRUGA DRUŠTAVA ZA UPRAVLJANJE MIROVINSKIM FONDOVIMA I MIROVINSKIH OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA – organizirala je edukativni projekt Mala akademija financija »MAFIN« u suradnji s EFZG-om, Ministarstvom znanosti i obrazovanja, Agencijom za odgoj i obrazovanje i Večernjim listom. Učenici od petog do osmog razreda svih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj imali su priliku, sudjelujući svojim radovima na natječaju, boriti se za vrijedne nagrade i dokazati da su svjesni važnosti štednje, ali i važnosti razumijevanja financijskih pojmova. Organizirane su radionice u školama i izložbe radova te predstavljeni rezultati istraživanja.

ZAGREBAČKA BURZA D.D. – u okviru Akademije Zagrebačke burze, Zagrebačka burza vrlo je aktivan i uspješan edukator u financijskom sektoru. Brojni su uspješni programi edukacija koje je provela Zagrebačka burza, ali za financijsko opismenjavanje bitno je istaknuti program Osnove tržišta kapitala koji pokriva teme kao što su: uvod u financijska tržišta, financijska imovina, koncepti ulaganja na tržištu kapitala, mjesta trgovanja, osnove prijeboja i namire, čimbenici koji utječu na burzovne aktivnosti, korporativne akcije, a sve uključujući brojne praktične primjere. Online edukativnu igru pod nazivom »Virtualna burza« upotrebljavaju neki od fakulteta i srednjih škola kao praktičan dio nastave, a i brojni investitori početnici putem igre se pripremaju za investiranje. Online prezentacije predstavnika Zagrebačke burze također su način na koji se mladima u okviru njihove nastave približavaju teme vezane uz burzovno poslovanje i tržište kapitala.

SAVEZ SAMOSTALNIH SINDIKATA HRVATSKE – izdao je edukativni materijal za mlade koji po prvi puta ulaze na tržište rada te ga objavio na svojoj internetskoj stranici.

ŠTEDOPIS – Institut za financijsko obrazovanje – izdao je udžbenik o osobnim financijama za srednje škole »Moj novac, moja budućnost« čije su autorice dr. sc. Marijana Ivanov, dr. sc. Dajana Barbić i dr. sc. Andrea Lučić. Udžbenik je izrađen uz financijsku podršku Ministarstva znanosti i obrazovanja i dobro je prihvaćen u srednjim školama, a i šire.

HRVATSKI INSTITUT ZA FINANCIJSKU EDUKACIJU – uspostavio je edukativni portal www.hife.hr koji je izrađen uz financijsku podršku Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Posebnost edukativnog portala je ta što su informacije za potrošače jednostavno i jasno prezentirane čime se doprinosi boljem razumijevanju financijskih proizvoda i usluga te prava potrošača. Na portalu se nalaze sadržaji koji obrađuju teme financijskih proizvoda/usluga, upravljanja osobnim financijama, komunalne usluge, kao i dio za e-učenje koji osim brošura, korisnicima nudi mogućnost testiranja naučenog znanja na online upitniku. Udruga kroz brojne programe dugi niz godina provodi edukacije učenika, nastavnika i ostalih korisnika.

Važno je još jednom istaknuti kako su članovi Operativne radne grupe provodili brojne aktivnosti usmjerene financijskom opismenjavanu potrošača, međutim ovdje su navedene samo najvažnije.

2.2. ISTRAŽIVANJA FINANCIJSKE PISMENOSTI 2015. i 2019.

Međunarodna iskustva ističu kako je potrebno provesti inicijalno istraživanje stupnja financijske pismenosti te isto mjerenje naknadno ponoviti nakon tri do pet godina.

Rezultati istraživanja financijske pismenosti pružaju podlogu i upute za određivanje ciljnih novih programa financijskog obrazovanja potrošača kao i za testiranje učinkovitosti već provedenih programa.

U Republici Hrvatskoj provedena su dva istraživanja financijske pismenosti:

– prvo (inicijalno) istraživanje – 2015. (organizirali su ga Hrvatska narodna banka i Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga u suradnji s Ministarstvom financija) i

– drugo istraživanje – krajem 2019., a rezultati su objavljeni 2020. (organizirao ga je OECD[6](OECD/INFE 2020 Međunarodno istraživanje financijske pismenosti odraslih https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf)).

Rezultati mjerenja razine financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj 2019. pokazuju blagi porast u odnosu na 2015. Prosječna ocjena financijske pismenosti potrošača Republike Hrvatske iznosi 12,3 od ukupno 21 boda (59 %), u odnosu na 11,7 bodova (56 %) iz 2015. Razina financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj približila se prosječnoj ocjeni financijske

pismenosti G20 država iz 2017. (12,7 bodova, odnosno 60 %).

Tablica 1. Usporedba dijela rezultata istraživanja financijske pismenosti potrošača 2015. i 2019. godine

2015.	2019.
45 % postavlja dugoročne financijske ciljeve	38 % postavlja dugoročne financijske ciljeve
63 % osobno vodi financije kućanstva i ima kućni budžet	50 % osobno vodi financije kućanstva i ima kućni budžet
20 % nije u mogućnost pokriti troškove u zadnjih 12 mjeseci	33 % nije u mogućnost pokriti troškove u zadnjih 12 mjeseci
67 % ne razumije složenu kamatu	64 % ne razumije složenu kamatu
28 % preferira trošiti novac danas nego dugoročno štedjeti	46 % preferira trošiti novac danas nego dugoročno štedjeti
50 % smatra kako novac postoji da bi se trošio	60 % smatra kako novac postoji da bi se trošio

Izvor: Ministarstvo financija i OECD

Iako je došlo do povećanja ukupne razine financijske pismenosti u Republici Hrvatskoj, mladi u dobi od 18 do 29 godina i dalje pokazuju najveći nedostatak financijskog znanja i vještina, a Tablica 1. ukazuje kako postoje određena područja u kojima su rezultati 2019. lošiji u odnosu na istraživanje provedeno 2015., i na koja je potrebno usmjeriti dodatnu pažnju.

OECD je u dokumentu *OECD/INFE 2020 Međunarodno istraživanje financijske pismenosti odraslih* potvrdio da su razine financijske pismenosti niske u državama koje su provele istraživanje. Pojedinci u cijelom uzorku u prosjeku su postigli samo 12,7 ili nešto manje od 61 % maksimalne ocjene financijske pismenosti. Postoje značajne razlike između financijske pismenosti i dobrobiti muškaraca i žena, s tim da su žene manje financijski pismene. Mlade i starije osobe pokazuju nižu razinu financijske pismenosti, kao i one koje ne koriste digitalne uređaje ili usluge. Pojedinci s malo ili nimalo ušteđevine ranjiviji su ne samo zato što nemaju fond za krizna vremena, nego i zato što imaju niže financijsko znanje te se nepromišljeno financijski ponašaju.

2.3. GRAĐANSKI ODGOJ I PODUZETNIŠTVO

Ministarstvo znanosti i obrazovanja još 2014. donijelo je Odluku o donošenju Programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole (»Narodne novine«, broj 104/14.), čime su stvorene pretpostavke za financijsko opismenjavanje u osnovnim i srednjim školama.

Nova reforma u školstvu uvela je i novu međupredmetnu temu »Poduzetništvo«, unutar čijeg kurikuluma su predviđeni ishodi poučavanja u vezi s ekonomskom i financijskom pismenošću.

Dakle, nije riječ o posebnim predmetima već se očekivanja međupredmetnih tema ostvaruju zajedno s odgojno-obrazovnim ishodima predmeta na predmetnim sadržajima koje učitelji odabiru kao primjerene za ostvarivanje i ishoda i očekivanja.

2.4. FINANCIJSKA PISMENOST U ZAKONODAVNOM KONTEKSTU

Značajan korak u promoviranju financijskog obrazovanja u zakonodavnim okvirima učinjen je prilikom donošenja Zakona o stambenom potrošačkom kreditiranju[7] (»Narodne novine«, broj 101/17.), koji je stupio na snagu u listopadu 2017.

Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju prenosi u nacionalno zakonodavstvo Direktivu 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010 (SL L 60, 28.2.2014., u daljnjem tekstu: Direktiva o stambenom potrošačkom kreditiranju)[8] (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014L0017-20180101&qid=1608288814320&from=EN), a koja poziva države članice na promoviranje mjera koja se odnose na financijsko obrazovanje.

Slika 2.: Direktiva o stambenom potrošačkom kreditiranju (članak 6.)

Direktiva o stambenom potrošačkom kreditiranju
• Države članice promoviraju mjere koje podupiru obrazovanje potrošača u odnosu na odgovorno zaduživanje i upravljanje dugom, a posebno u odnosu na hipotekarne ugovore o kreditu. Radi usmjeravanja potrošača, a osobito onih koji po prvi puta uzimaju hipotekarni kredit, potrebna je dostupnost jasnih i općenitih informacija o postupku odobravanja kredita. Također su potrebne informacije o savjetovanju koje organizacije potrošača i nacionalna tijela mogu pružiti potrošačima.
• Komisija je dužna objaviti procjenu financijskog obrazovanja dostupnog potrošačima u državama članicama i navesti primjere najbolje prakse koji se mogu dalje razraditi radi povećanja financijske osviještenosti potrošača.

Izvor: Direktiva o stambenom potrošačkom kreditiranju

Stoga su i u Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju ugrađene odredbe koje se odnosne na financijsku edukaciju potrošača. Tako su kreditna institucija i kreditni posrednik dužni, učiniti dostupnim, na vidljivom mjestu, u poslovnim prostorijama u kojima pružaju usluge potrošačima i na svojim mrežnim stranicama, jasne i općenite informacije na